

Evangélikus „csempézők”

■ HEINRICHS ESZTER

Az ágfalviak roppant gyakorlatias emberek. Tudnak borból pálinkát, tejeskannából pálínkáfőzöt, mosógépdobból virágtartót, matracrugóból kertkaput, az egykori vasfüggöny darabjaiból pedig kerítést eszkapálni.

Bár templomba járni nem igazán szeretnek, ismerik a templom tetején lévő szélkakas minden rezdülését. Tudják, ha Ausztria felé fordul, szép idő lesz, ha Brennborg felé, akkor eső várható, ha pedig keletre néz, fusson mindenki, amerre lát. Ilyen gyakorlati érzék látatlan már nem is nagyon csodálkoztam, amikor azt is elmesélték, hogy volt idő, amikor ők bizony a zsírból is tudtak tejet, a tejből is zsírt, a „csereberetajósokból” meg alsóneműket varázsolni. És mindezt azért, mert evangélikusok.

Az ágfalviak hajdanában is gyakorlatias emberek voltak. Valahogy mégis úgy alakult, hogy a 20. században szinte mindig tudós papjaik voltak: Scholtz Ödön, dr. Pusztai László és Welter Ödön.

Az ilyen gyakorlatias és éltrevaló embereknél furcsa dolog az emlékezés. Ma már senki nem beszél a faluban a lelkeszkek tudományos fokozatairól, arról, hogy Scholtz Ödön idején esperesi hivatal volt Ágfalván, és arról sem, hogy melyikük mit írt, mit tett le az asztalra. Azt viszont pontosan tudják, hogy ki volt az, aki nyulatartott, melyikük értett a gyümölcsfákhoz, vagy ki járt ki kö-

zülük traktorral a mezőre. Scholtz Ödön hajdani lelkesz, esperes és országgyűlési képviselő sem tudományos érdemei miatt szóbeszéd tárgya még ma is a faluban, hanem a „csempézés” miatt. De erről kicsit később.

Ágfalva közvetlenül a trianoni határ mellett fekszik. Sokak bánatára – attól keletre. Amikor a határvonalat meghúzták, nem vették figyelembe – többek között – azt sem, hogy ezzel az ágfalvi gyülekezettől elszakítják egyik fiókját, Lépesfalvát. És arra sem gondoltak, hogy mi lesz a magyarul nem beszélő német kisebbséggel Magyarországon.

Scholtz Ödönnek jutott az a hálátlan feladat, hogy kihirdesse az ágfalvi szószekekről: a lépesfalvi leánygyülekezet immáron Ausztriához tartozik. Scholtz Ödön Lépesfalva elszakadása után még hét évig pásztorolta az ágfalviakat. Nem lehetett egyszerű megélnie azt a zavarodott állapotot, amely a Trianon utáni viszonyokat és a két világégés közti időszakot jellemezte, hiszen ezek a határ menti falvak évszázadokon át összetartoztak.

Ő volt az, aki rájött, hogy a békeszerződés utáni Magyarországon magyar nyelvismeret nélkül aligha boldogulnak a német ajkú ágfalviak. Lelkesztársaival – a farádi, beledi, szanyi pásztorral és más falvak lelkeszeivel – összefogva megszervezte, hogy a határ menti fiatalok a rábaközi településekre, a rábaköziek pedig a határ mentére mehessenek néhány hónapos „intenzív nyelvtanfolyamra”. A mai öregek máig emlegetik, hogy

szülei – Scholtz Ödönnek hála – így tanultak magyarul. Vagyis inkább tanulhattak. Hiszen még az ő gyerekeik közül is sokan kedves akcentussal és utánozhatatlan nyelvhelyességi hibákkal beszélnek a magyar nyelvet.

Egy magyarul iskolában soha nem tanult asszony ezekkel a szavakkal fordult hozzám nemrégiben: „Mágáá miérrt nem voltál itt nálunk tegnap?” És ez a drága jó Hartner Lizi néni emlegette nekem „csempézésüket” a határ menti csempézásokokat is.

Azt mondják, Ausztriában a negyvenes évek végén cudarabb állapotok uralkodtak, mint nálunk. Alig volt mit enniük. Volt viszont – sokkal bőségesebben, mint a magyarhoniaknak – ruhájuk és cipőjük. És mivel erre felé tényleg életrevaló és gyakorlatias emberek éltek, el is kezdődött a „cserebere-mozgalmak” a határon. Vasfüggöny akkoriban még nem volt, volt viszont egy hatalmas berkenyefa az országhatárt jelölő patak partján. Erről a berkenyefáról jól lehetett követni a határon mozgó katonák járását.

Csereberélni, élelmiszert pénzé tenni, ezt meg azt a határon átcsempézni – vagy ahogyan ma is emlegetik, „csempézni” – általában a nők jártak. És ezek a „csempézők” asszonyok – korábbi rábaközi kapcsolataiknak hála – szinte mind evangélikusok voltak. Farádon, Beleden és a Csorna környéki településeken sokkal bőségesebben volt liszt, tojás és zsír, mint a jórészt bányászok és iparosok lakta Ágfalván. A gyakorlatias ágfalvi asszo-

nyok pedig, amíg férjeik a bányában dolgoztak, megszervezték, hogy szekérszámra érkezzen az említett falvakból a tojás, a liszt és a zsír. Itt aztán megtörtént az „átsomagolás”. Sok minden elfért a buggyos blúzokban és a „nagyszoknyák” alatt. Hát még a „pudlikosár” titkos rekeszeiben.

A „csempézésről” valószínűleg a határőrök is tudtak. Egyvalamit azonban mindig szóvá tettek, illetve semmilyen körülmények között nem engedték „kicsempézni”. A zsírt. Arról, hogy miért, senki sem tudott felvilágosítani. Ám az itt élők gyakorlatias emberek, a zsír „csempézésének” is megtalálták a módját. A magyar falvakból beszerzett sok-sok bődönnyi zsírt felolvastották, és literes üvegekbe töltötték. Aztán amikor a zsír az üvegben ismét szép fehérre szilárdult, egydecinyi tejet öntöttek rá ez is fehér, az is fehér alapon...

A „csempézőket” a berkenyefán túli Lépesfalván Frau Brauer, a kofaasszony várta. Jó nagy kötényébe elrejtette az elrejténi valót, és kivette belőle, amit adni tudott. Általában ruhaneműt vagy végváznat.

Máig cinkos mosollyal nevetnek össze az öregasszonyok a faluban, amikor arról a „csempéző ómáról” mesélnek, akinek Frau Brauer női alsóneművel fizetett. A mi ómánknak nem volt rest, felvett magára vagy harmincat a Lépesfalván felkínált ruhadarabokból. Először a kisebbeket, aztán meg az egyre nagyobbakat. És elindult hazafelé. Szerencséjére – vagy pechjére – ugyanaz a határőr állította meg, aki

másfél órával korábban. Szegény baka először azt hitte, rémeket lát, amikor a korábban még véznaként megcsodált lánykát meglátta jóval asszonyosabban. Értette ő a viccet, meg tettszett is neki a lány, ezért fülig érő szájjal megállította a „csempézőt”.

– Na, drágám, vedd csak le magadról azt a sok hacukát! Azt is! Meg azt is! Meg meg azt is!

A lányka meg csak dobálta le a magáról a Frau Brauertől kapott ruhaneműket.

Ha a berkenyefa mesélni tudna, elmesélné, hogy mi történt azon a napfényes délutánon. A berkenyefa azonban rég kiszáradt, ezért már csak az öregektől tudhatjuk, hogy a lány igen hamar megszabadult a „súlyfeleslegétől”. A találkozásból szerelem, a szerelemből meg gyermek lett. Házaság sajnos nem, mert a bakát egy stratégiailag fontosabb határvonalra helyezték – a berkenyefától keletre.

Az ágfalviak gyakorlatias emberek ma is, de azért – vagy talán éppen ezért – reménykedem, hogy egyszer majd visszatálnak a templomukba is. Oda, ahonnan őseik is elindultak keletre és nyugatra – attól függően, hogy merre fordult a szélkakas. Aztán meg visszajöttek, hiszen gyakorlatias emberek voltak. „Csempézők”. És evangélikusok.

A szerző az Ágfalvi és Sopronbátfalvi Társult Evangélikus Egyházközség lelkesze, az Evangélikus Élet német nemzetiségi oldalának szerkesztője

